

Na osnovu člana 10 stav 6 i člana 88 stav 2 Zakona o veterinarstvu ("Službeni list CG", broj 30/12),
Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, donijelo je

Pravilnik o uslovima za veterinarske organizacije za sakupljanje i skladištenje sjemena za vještačko osjemenjavanje goveda i stavljanje u promet*

*Pravilnik je objavljen u "Službenom listu CG", br. 41/2014 od
3.10.2014. godine, a stupio je na snagu 11.10.2014.*

* U ovaj pravilnik prenesena je Direktiva Savjeta 88/407 o utvrđivanju zahtjeva zdravlja životinja koji se primjenjuju na trgovinu unutar EU i na uvoz duboko smrznutog sjemena domaćih životinja vrste goveda.

Predmet

Član 1

Ovim pravilnikom propisuju se uslovi u pogledu kadra, prostora (objekata), tehničkih uslova i opreme za veterinarske organizacije za sakupljanje i skladištenje sjemena za vještačko osjemenjavanje goveda (u daljem tekstu: centri za sakupljanje i skladištenje sjemena) i uslovi za stavljanje reproduktivnog materijala-sjemena goveda u promet.

Pojam reproduktivnog materijala

Član 2

Reproduktivni materijal goveda je pripremljeni i razrijeđeni ejakulat goveda (u daljem tekstu: sjeme).

Uslovi u pogledu kadra, prostora i opreme za centre za sakupljanje sjemena

Član 3

Centar za sakupljanje sjemena treba da ima:

- zaposlenog najmanje jednog veterinara za vršenje nadzora nad zdravljem životinja i proizvodnjom sjemena;
- obezbijeđen prostor za smještaj životinja i objekte za izolaciju;
- objekte za sakupljanje sjemena sa izdvojenom prostorijom za čišćenje, dezinfekciju i/ili sterilizaciju opreme;
- prostoriju za obradu sjemena koja ne mora da bude na istoj lokaciji;

- prostoriju za skladištenje sjemena koja ne mora da bude na istoj lokaciji;
- prostor za izolaciju životinja koji nije direktno povezan sa prostorom za smještaj životinja.

Prostor i objekti iz stava 1 ovog člana, treba da budu:

- projektovani tako da je prostor za smještaj životinja fizički odvojen od prostorije za obradu sjemena i od prostorije za skladištenje sjemena;
- izolovani i izgrađeni od materijala koji omogućava lako čišćenje i dezinfekciju prostora i objekata i sprječava kontakt sa životinjama van objekta.

Uslovi u pogledu kadra, prostora i opreme za centre za skladištenje sjemena

Član 4

Centar za skladištenje sjemena treba da ima:

- zaposlenog najmanje jednog veterinara za čuvanje sjemena;
- odgovarajuću prostor za čuvanje sjemena koji je izgrađen i izolovan na način kojim se sprječava kontakt sa životinjama van objekta i obezbjeđuje lako čišćenje i dezinfekcija prostora.

Uslovi za uvođenje goveda u centre za sakupljanje sjemena

Član 4

U centre za sakupljanje i skladištenje sjemena uvode se goveda koja ispunjavaju zahtjeve utvrđene Prilogom 1 koji je sastavni dio ovog pravilnika.

Uslovi za promet sjemena

Član 5

Sjeme se može stavljati u promet duboko zamrznuto ako:

- je sakupljeno i obrađeno radi vještačkog osjemenjavanja ili skladišteno u odobrenim centrima za sakupljanje i skladištenje sjemena koji ispunjavaju uslove iz člana 3 ovog pravilnika;
- je sakupljeno od domaćih vrsta goveda čiji je zdravstveni status u skladu sa Prilogom 1 ovog pravilnika;
- ispunjava uslove iz Priloga 2 koji je sastavni dio ovog pravilnika;
- ga prati tokom prevoza sertifikat o zdravstvenom stanju životinja.

Uvoz sjemena

Član 6

Pošiljke sjemena koje se uvoze treba da prati veterinarski sertifikat o zdravlju životinja, koji je izdao nadležni organ države u kojoj je sjeme sakupljeno.

Sertifikat iz stava 1 ovog člana, treba da je sačinjen na crnogorskom jeziku i službenom jeziku države u kojoj je sjeme sakupljeno u originalu i da prati pošiljku do odredišta.

Sertifikat iz stava 2 ovog člana, treba da bude sačinjen na jednom listu papira i naslovljen samo na

jednog primaoca.

Uvoz pošiljki duboko zamrznutog sjemena može se vršiti iz država koje ispunjavaju uslove pri čemu se uzima u obzir:

a) zdravstveni status goveda, drugih domaćih i divljih životinja, naročito u odnosu na egzotične bolesti životinja koji mogu ugroziti zdravlje životinja u Crnoj Gori i uslove životne sredine u državi sakupljanja sjemena;

b) redovno i blagovremeno izvještavanje o pojavi zaraznih bolesti životinja na području država sakupljanja sjemena, a posebno bolesti sa liste bolesti Međunarodne organizacije za zaštitu zdravlja životinja (OIE);

c) mjere za sprječavanje i kontrolu bolesti životinja;

d) organizacija i ovlašćenja veterinarske službe u državi sakupljanja sjemena;

e) sprovođenje mjera za sprječavanje i kontrolu zaraznih bolesti životinja; i

f) garancije koje država sakupljanja sjemena može dati u odnosu na ispunjenost zahtjeva utvrđenih ovim pravilnikom.

Uslovi za uvoz sjemena

Član 7

Uvoz sjemena može se vršiti iz centra za sakupljanje ili skladištenje sjemena sa liste odobrenih objekata Evropske Unije i iz centara za sakupljanje ili skladištenje sjemena iz drugih država ako mogu da garantuju:

a) da su centri za sakupljanje ili skladištenje sjemena službeno odobreni od strane nadležnog organa države izvoznice;

b) da su pod nadzorom veterinara centra;

c) da su predmet službene kontrole najmanje dva puta godišnje.

Sjeme iz stava 1 ovog člana, treba da potiče od životinja koje su neposredno prije sakupljanja sjemena boravile najmanje šest mjeseci na području država iz člana 6 stav 4 ovog pravilnika.

Stupanje na snagu

Član 8

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore".

Broj: 320-561/14-7

Podgorica, 18. septembra 2014. godine

Ministar,

prof. dr **Petar Ivanović**, s.r.

PRILOG 1

USLOVI ZA UVOĐENJE GOVEDA U CENTRE ZA SAKUPLJANJE SJEMENA

DIO 1

1) Sva goveda koja se uvode u centar za sakupljanje sjemena, treba da ispunjavaju sljedeće uslove:

a) da borave u karantinu najmanje 28 dana u prostoru namijenjenom za karantin gdje su prisutni samo papkari koji imaju najmanje jednaki zdravstveni status;

b) da su prije ulaska u karantin pripadala stadu zvanično slobodnom od tuberkuloze i bruceloze i da nijesu boravila u stadima nižeg zdravstvenog statusa;

c) da potiču iz stada zvanično slobodnog od enzootske leukoze goveda, ili da potiču od ženki koje su bile testirane sa negativnim rezultatima, nakon odvajanja životinja od njihove majke, za životinje dobijene embriotransferom, "majka" je primateljica embriona.

Ako nije ispunjen zahtjev iz tačke c) ovog stava, sjeme se može stavljati u promet kad priplodna životinja navrší starost od dvije godine ako je bila podvrgnuta testiranju enzootske leukoze goveda serološkim testom, sa negativnim rezultatom;

d) da u periodu od 28 dana prije karantina, su ispitana sljedećim testovima sa negativnim rezultatima, osim za testiranje na prisustvo antitijela protiv bovine virusne dijareje/bolesti sluzokože goveda (eng. BVD/MD) u skladu sa alinejom 5 ove tačke, u ovlašćenj laboratoriji, na sljedeće bolesti:

- tuberkulozu goveda, intradermalnim tuberkulinskim testom sprovedenim u skladu sa propisom o mjerama za utvrđivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje tuberkuloze goveda;

- brucelozu goveda, serološkim testom sprovedenom u skladu sa propisom o mjerama za utvrđivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje bruceloze goveda;

- enzootsku leukozu goveda, serološkim testom sprovedenim u skladu sa propisom o mjerama za utvrđivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje enzootske leukoze goveda;

- infektivni rinotraheitis goveda/infektivni pustolozni vulvovaginitis (eng. IBR/IPV), serološkim testom (cijeli virus) na krvnom uzorku ukoliko životinje ne dolaze iz stada slobodnog od Infektivnog rinotraheitisa goveda / infektivnog pustoloznog vulvovaginitisa u skladu sa preporukama Međunarodne organizacije za zaštitu zdravlja životinja (OIE); bovinu virusnu dijareju/ bolest sluzokože goveda (eng. BVD/MD)

- i. testom izolacije virusa ili testom za virusni antigen i

- ii. serološkim testom za određivanje prisustva ili odsustva antitijela.

Ako se za bilo koji test iz tačke d) dokaže pozitivan rezultat, životinja sa pozitivnim rezultatom se odmah uklanja iz jedinice za izolaciju. Ako se više životinja nalazi u izolacionoj jedinici, period trajanja karantina iz tačke a) ovog stava, za preostale životinje iz grupe otpočinje nakon izdvajanja pozitivnih životinja.

e) najmanje sedam dana nakon dolaska u karantin životinje treba ispitati na prisustvo *Campylobacter fetus* ssp. *veneralis* i *Trichomonas fetus*, i najmanje 21 dan nakon prijema u karantin treba da budu testirane sa negativnim rezultatima, osim testiranja na prisustvo antitijela za Bovinu virusnu dijareju/bolest sluzokože goveda u skladu sa alinejom 3 ove tačke, na sljedeće bolesti:

- brucelozu goveda, serološkim testom sprovedenom u skladu sa propisom o mjerama za utvrđivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje bruceloze goveda;

- infektivni rinotraheitis goveda/infektivni pustolozni vulvovaginitis (eng. IBR/IPV), serološkim testom (cijeli virus) na krvnom uzorku, pri čemu se životinja za koju se testiranjem dokaže da je pozitivna odmah uklanja iz karantina, a ostale životinje iz iste grupe ostaju u karantinu i ponovo se testiraju sa negativnim rezultatom, najmanje 21 dan nakon izdvajanja pozitivne životinje;

- bovinu virusnu dijareju/bolest sluzokože goveda (eng. BVD/MD):

- testom izolacije virusa ili testom za virusni antigen i

- serološkim testom za određivanje prisustva ili odsustva antitijela.

Životinje ispitane na bovinu virusnu dijareju/bolest sluzokože goveda (eng. BVD/MD): bilo da su seronegativne ili seropozitivne mogu da ulaze u prostorije za sakupljanje sjemena samo ako se ne pojavljuje serokonverzija kod životinja koje su testirane seronegativno prije ulaska u karantin.

Ako se utvrdi serokonverzija, sve seronegativne životinje ostaju u karantinu do prestanka serokonverzije u grupi, i tokom perioda od tri nedjelje, nakon čega se serološki pozitivnim životinjama dozvoljava ulazak u prostorije za sakupljanje sjemena.

- *Campylobacter fetus* ssp. *veneralis*:
 - kod životinja mlađih od šest mjeseci starosti ili ako su do te starosti držane u istopolnoj grupi prije dolaska u karantin, uzima se jedan uzorak iz ispirka vještačke vagine ili iz ispirka prepucijuma;
 - ako su životinje stare šest mjeseci ili više, i mogle imati kontakt sa ženskim životinjama prije karantina, testiranje se sprovodi tri puta s razmakom od nedjelju dana iz ispirka vještačke vagine ili iz ispirka prepucijuma;
- *Trichomonas fetus*:
 - kod životinja mlađih od šest mjeseci ili ako su do te starosti držane isključivo u grupi istog pola prije karantina, uzima se, jedan uzorak iz ispirka prepucijuma;
 - kada su životinje stare šest mjeseci ili više, i mogle imati kontakt s ženskim životinjama prije karantina, testiranje se radi tri puta s razmakom od nedelju dana, na uzorku ispirka prepucijuma.

Ukoliko bilo koji od gore spomenutih testova pokaže pozitivan rezultat, životinja čiji test iz ove tačke, pokaže pozitivan rezultat se odmah uklanja iz prostora za izolaciju.

f) prije prve otpreme pošiljke sjemena koje potiče od bikova koji su serološki pozitivni na bolest Bovinu virusnu dijareju/bolest sluzokože goveda (eng. BVD/MD), uzima se uzorak sjemena od svake životinje radi ispitivanja na prisustvo virusnog antigena na bolest Bovinu virusnu dijareju/bolest sluzokože goveda izolacijom virusa ili Elisa testom. Bik sa pozitivnim rezultatom iz ove tačke se isključuje iz centra za sakupljanje sjemena i njegovo sjeme se uništava.

2) Životinje mogu biti primljene u centar za sakupljanje sjemena na osnovu odobrenja veterinara u centru, a ulasci i izlasci životinja treba da se evidentiraju.

Životinje koje se primaju u centar za sakupljanje sjemena ne smiju pokazivati kliničke znake bolesti na dan prijema i treba da dolaze iz karantina, koji:

- se nalazi u središtu područja čiji je radijus 10 km u kojem nije bilo slučajeva slinavke i šapa u posljednjih 30 dana;
- je najmanje tri mjeseca bio slobodan od slinavke i šapa i bruceloze;
- je najmanje 30 dana slobodan od bolesti goveda koje podliježu obaveznom prijavljivanju u skladu sa propisom koji reguliše zdravstvene uslove u prometu goveda i svinja.

3) Ako su uslovi iz tačke 2 stava 2 ovog dijela ispunjeni, a rutinski testovi iz dijela 2 ovog Priloga sprovedeni tokom prethodnih 12 mjeseci, životinje mogu da budu premještene iz jednog centra za sakupljanje sjemena u drugi centar jednakog zdravstvenog statusa bez perioda izolacije ili testiranja ukoliko je prelazak direktan, pod uslovom da životinje nijesu došle u direktan ili indirektan kontakt sa papkarima nižeg zdravstvenog statusa i da su prevezena prevoznim sredstva koja su dezinfikovana prije upotrebe.

REDOVNA TESTIRANJA GOVEDA U CENTRIMA ZA SAKUPLJANJE SJEMENA

DIO 2

1) Sva goveda koja se drže u centru za sakupljanje sjemena treba da budu najmanje jednom godišnje testirana sljedećim testovima, sa negativnim rezultatom, u ovlašćenoj laboratoriji:

- a) na tuberkulozu goveda, intradermalnim tuberkulinskim testom sprovedenim u skladu sa propisom o mjerama za utvrđivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje tuberkuloze goveda;

b) na brucelozu goveda, serološkim testom, sprovedenim u skladu sa propisom o mjerama za utvrđivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje bruceloze goveda;

c) na enzootsku leukozu goveda, serološkim testom, sprovedenim u skladu sa propisom o mjerama za utvrđivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje enzootske leukoze goveda;

d) na infektivni rinotraheitis goveda/infektivni pustolozni vulvovaginitis (eng. IBR/IPV), serološkim testom (cijeli virus) na uzorku krvi;

e) na bovinu virusnu dijareju/ bolest sluzokože goveda (eng. BVD/MD) serološkim testom na antitijela koji se primjenjuje samo na seronegativne životinje, a ukoliko je životinja serološki pozitivna, svaki ejakulat od te životinje prikupljen od zadnjeg negativnog testiranja odbacuje se ili se testira na virus sa negativnim rezultatom.

f) na *Campylobacter fetus* ssp. *veneralis*, testiranje se radi na uzorku uzetom iz ispirka prepucijuma, samo bikova za proizvodnju sjemena ili bikova koji su došli u kontakt s bikovima koji se koriste za proizvodnju sjemena, a bikovi koji se vraćaju u proizvodnju nakon odmora više od šest mjeseci, ponovo se testiraju 30 dana prije ponovnog stavljanja u proizvodnju sjemena;

g) na *Trichomonas fetus*, testiranje se radi na uzorku uzetom iz ispirka prepucijuma, samo bikova za proizvodnju sjemena ili bikova koji su došli u kontakt sa tim bikovima, a bikovi koji se vraćaju u proizvodnju nakon odmora više od šest mjeseci, ponovo se testiraju 30 dana prije ponovnog stavljanja u proizvodnju.

2) Ukoliko je bilo koji test iz tačke 1 ovog dijela pozitivan, životinju treba izolovati, a sjeme sakupljeno od te životinje od zadnjeg negativnog testa ne smije se stavljati u promet, osim na bolest Bovinu virusnu dijareju/bolest sluzokože goveda (eng. BVD/MD), sjeme iz svakog ejakulata koji je testiran negativno na virus bolesti (eng. BVD/MD).

3) Sjeme sakupljeno od ostalih životinja u centru za sakupljanje sjemena od datuma kad je sproveden test sa pozitivnim rezultatom treba skladištiti u posebnom skladištu i ne može se stavljati u promet dok se u centru ponovo ne uspostavi zdravstveni status.

PRILOG 2

USLOVI KOJE TREBA DA ISPUNJAVA SJEME ZA STAVLJANJE U PROMET

Sjeme se može stavljati duboko zamrznuto u promet:

1) koje potiče od životinja koje ispunjavaju sljedeće zahtjeve:

a) da ne pokazuju kliničke znake bolesti na dan sakupljanja sjemena;

b) da nijesu bile vakcinisane protiv bolesti slinavke i šapa u periodu od 12 mjeseci prije sakupljanja sjemena, ili da ako su bile vakcinisane protiv bolesti slinavke i šapa u periodu od 12 mjeseci prije sakupljanja, 5% (najmanje pet pajeta) od svakog sakupljanja sjemena mora biti podvrgnuto testu izolacije virusa za slinavku i šap, s negativnim rezultatom;

c) da nijesu bile vakcinisane protiv bolesti slinavke i šapa u periodu od 30 dana neposredno prije sakupljanja sjemena;

d) da su kontinuirano držane u centru za sakupljanje sjemena najmanje 30 dana neposredno prije uzimanja sjemena, ako se sakuplja svježe sjeme;

e) da nijesu korišćene za prirodni pripust;

f) da su držane u centrima za sakupljanje sjemena koji su bili slobodni od bolesti slinavke i šapa najmanje tri mjeseca prije sakupljanja sjemena i 30 dana nakon sakupljanja ili, u slučaju svježeg sjemena, do dana otpremanja, i da se centar nalazi u središtu područja čiji je radijus 10 km u kojem nije bilo slučajeva slinavke i šapa u posljednjih 30 dana;

g) su držane u centrima za sakupljanje sjemena koji su u periodu od 30 dana prije sakupljanja do 30 dana nakon sakupljanja sjemena ili, u slučaju svježeg sjemena do dana otpremanja, bili slobodni od bolesti goveda koje podliježu obaveznom prijavljivanju u skladu sa propisom koji reguliše zdravstvene uslove u prometu goveda i svinja.

2) Konačno razrijeđeno sjeme treba da sadrži antibiotike koji se dodaju sjemenu da bi se dobile sljedeće koncentracije antibiotika:

- najmanje 500 µg streptomicina po ml konačnog razrjeđenja,
- najmanje 500 IJ penicilina po ml konačnog razrjeđenja,
- najmanje 150 µg linkomicina po ml konačnog razrjeđenja,
- najmanje 300 µg spektinomicina po ml konačnog razrjeđenja.

Sjemenu se može dodavati kombinacija antibiotika sa jednakim efektom protiv *campylobacteria*, leptospira i mikoplazmi.

Neposredno po dodavanju antibiotika razrijeđeno sjeme čuva se na temperaturi od najmanje 5°C u periodu ne kraćem od 45 minuta.

3) Sjeme koje se stavlja u promet treba da:

- a) se skladišti u odobrenim uslovima najmanje 30 dana prije otpremanja, izuzev svježeg sjemena.
- b) se prevozi na odredište u kontejnerima očišćenim i dezinfikovanim ili sterilisanim prije upotrebe, i zapečaćenim i numerisanim prije otpremanja iz odobrenih prostora za skladištenje.